

SBURĂTORUL *Literar*

REVISTA-SAPTAMANALA

SUMARUL :

<i>E. Lovinescu</i>	Sburătorul Literar
<i>Elena Farago</i>	Renunțare
<i>Hortensia Papadat-Bengescu</i>	Gestul
<i>Victor Eftimiu</i>	Așa te port în mine...
<i>Maiorul Gh. Brăescu</i>	Oale sparte
<i>D. Nanu</i>	Note asupra lui William Shakespeare
<i>Alice Soare</i>	Te'nșeli de crezi...

CRONICA LITERARĂ. — *Mihail Iorgulescu*: Catastrofa de *L. Rebreanu*; *Țapul* de *F. Aderca*; *Knut Hamsun*: *Pan*.
Ion Sân-Giorgiu: *Georg Kaiser*.

CRONICA DRAMATICĂ. — *F. Aderca*: *Moartea Cleopatrei*, narațiune dramatică în 4 acte de *M. Pașcanu*. — *Insemnări Literare*.

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

SBURATORUL LITERAR

Incheindu-și ciclul muncii sale de doi ani, revista literară Sburătorul se continuă prin Sburătorul Literar. E momentul potrivit de a-i rezuma activitatea de până acum și de a trage linia activității viitoare a noii reviste.

Câtva timp după încetarea ocupației germane și înainte de a reîncepe orice viață literară am scos revista Sburătorul, în împrejurări care pot fi apreciate ca vitrege. Am făcut din ea o tribună exclusiv literară, atunci când nimeni nu se gândia la literatură. Întreprinderea noastră era cu atât mai anevoiasă, cu cât într-o atmosferă atât de vițiată de polemici, de lupte mărunte și de imoralitate publică, am ținut să păstrăm revistei o atitudine de demnă obiectivitate, înlăturând discuțiunile inutile. Ne-am menținut astfel în cadrele producției pur literare, riscând de a merge împotriva spiritului vremii. Din punct de vedere moral am reușit pe deplin în încercarea noastră... Colecția celor doi ani ai Sburătorului stă martoră și a intenției și a reușitei noastre. În ea găsim antologia literaturii române a timpului dat.

În jurul Sburătorului s'au grupat cei mai de seamă scriitori ai literaturii noastre, nu după o formulă obișnuită, ci de fapt și prin o activitate intensivă. Aproape tot ce au scris în acești doi ani scriitori ca Elena Farago, L. Rebreanu, D. Nanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Victor Eftimiu, Caton Theodorian, N. Davidescu, Tudor Vianu, I. Petrovici, Ramiro Ortiz, G. Murnu, Alexandrina Scurtu, F. Aderca, M. Iorgulescu, C. Narli, Alice Soare, G. Rotică, I. C. Vissarion, Constanța Marino-Moscu, V. Al. Jean, Al. T. Stamatiad, Corneliu Moldovanu, A. Mândru, V. Demetrius, A. Toma, G. Cair, A. Dominic, Marcel Romanescu, Dragoș Protopopescu, Maria Pamfile, A. Moșoiu, I. Pillat, Maria Cunțan, F. Șirato, Eugen Relgis, I. Buzdugan, Mihail Cellarianu, Igena Floru, I. Dragoslav, L. Daus, N. M.-Nigrim, Virgiliu Moscovici, I. Peltz, I. Sân-Giorgiu, Al. Rally și alți câțiva mai tineri sau cu o activitate mai parțială, au publicat în Sburătorul. Pentru a da o dovadă palpabilă de contribuția prețioasă a revistei noastre la progresul literaturii române, vom aminti că din materialul publicat în Sburătorul au apărut sau sunt în curs de publicație următoarele volume:

Elena Farago . . .	Șoaptele amurgului	(Poezii)
Victor Eftimiu . . .	Candele stinse	"
L. Rebreanu . . .	Catastrofa	(Nuvele)
Hortensia Papadat-Bengescu . . .	Sfinxul	"
" " "	Femecea în fața Oglinzii	(Roman)
" " "	Balaurul	(Nuvele din război)
I. Petrovici	Amintiri Universitare	
Alexandrina Scurtu	Sonete	
Alice Soare	Ferestre luminate	(Poezii)
V. Al. Jean	Nodul Gordian	(Comedie jucată la Teatrul Național)
" "	Lacrima	" " "
E. Lovinescu	Epiloguri literare	
"	Critice Vol. V	
"	" " VI	
"	" " VII	

O revistă nu are numai datoria de a publica literatura scriitorilor consacrați, ci trebuie să descopere talente noi pregătind astfel o nouă generație literară. Sub acest raport, pe lângă alte tinere talente în formaște încă, **Sburătorul** a avut norocul de a descoperi talentul remarcabil al **Maiorului Brăescu**. Prin volumele sale **Maiorul Boțan și Cum sunt ei...** (sub presă) cu schițe umoristice publicate exclusiv în **Sburătorul**, **Maiorul Brăescu** poate fi considerat ca cel mai puternic talent satiric al literaturii române actuale.

În poezie, **Sburătorul** a dat literaturii două talente: pe **Ion Barbu** și pe **Camil Petrescu**, cel dintâiu turnând o emoțiune cosmică într-o formă lapidară și cel de al doilea aducând o nouă viziune de un viguros realism a războiului nostru.

* * *

Importanța realizării literare a revistei noastre este o cheazășie pentru **Sburătorul Literar**, care-și începe ciclul unei noi activități. Pe lângă partea literară care va fi tot atât de importantă, adică cea mai importantă pe care a putut-o avea vreodată o revistă în cadre atât de restrânse. **Sburătorul Literar**, înmulțindu-și numărul paginilor, și îmbunătățindu-și condițiile tehnice, va fi nu numai un producător de literatură ca până acum ci va oglindi întreaga mișcare literară, culturală și artistică dela noi și din străinătate. În acest scop vom avea cronici permanente de pictură, de muzică, literare și culturale, înregistrând mersul ideilor și al curentelor. Aceasta va fi partea cea nouă a **Sburătorului Literar**, în legătură cu nevoile timpului, care cere o informație cât mai bogată și o orientare cât mai sigură.

Cu acest program și cu aceeaș dezinteresare ca și în trecut **Sburătorul Literar** își începe activitatea, continuând tradiția vechiului **Sburător**, adaptând-o însă la cerințele înălcate de experiența celor doi ani de existență.

E. LOVINESCU.

RENUNȚARE

Tu, ce-ai venit zâmbind cum numai
Trimișii primăverii vin,
Tu, ce-ai venit zâmbind prin plânsul
Înegurat, ce-l cerne bruma,
Și te-ai oprit să bați în poarta
Părăginitelor grădini,
Purtând în mâini panerul plin
Cu-atâtea fragede răsaduri de rare flori,
Aduse 'n dar,
Să cheme harul vieții iar
În somnul sterpelor răzoare,
Oprește-te în prag, și-agață-l, de ruginitele zăvoare
A porților înegurate, în care vii să bați zâmbind,
Oprește-te în prag și agață-l, panerul
Încărcat de floare,
Pe care mâinile-ți străine
De toamna cui le-aduci în dar,
Mi le întind fără să'ntrebe
De nu mi-i poate prea târzie,
În noaptea care stă să vie,
Lumina scmpului tău dar...

Căci în paragina grădinei pe care iarna,
Prea de vreme,
Și-a'ntins solia ei de brumă
Peste răzoare și poteci,
E mult de când o primăvară
N'a prins o floare 'n lilieci, —
Nici vara 'n trandafiri, —
Nici toamna în galeșele crizanteme,
N'a 'nmugurit îmbobocirea petalelor ce știu să dea
Atât duios suris în jalea despodobitelor răzoare
În care floare după floare
Și-au plâns ori și-au cântat pe rând
Și visul razelor de lună,
Și viața razelor de soare,
Și vraja picului de rouă,
Și tînga umbrelor de nori,

Și spaima vîntului de toamnă,
 Și tot ce bucură sau doare
 În viața fiecărei flori...

Tu, ce-ai venit, zâmbind cum numai
 Trimișii primăverii vin,
 Să bați în poarta după care
 Paragina 'și așteaptă-acuma,
 Sub giulgiul negurii și al brumii,
 Izbava nopții fără zori,
 Păstrează-ți fragedele flori...

Păstrează-ți florile și du-le
 Către grădini în care încă
 Vor ști să 'nvie dor de viață
 Chiar brazdelor în care-au plâns
 Și-au sîngerat tulpini mușcate de vitregi șerpi...

Aici e stîns și nu-i răsad să-l mai ațâțe,
 Din neființa lui adîncă,
 Uitatul dor al re'nvierii
 În huma brazdelor pustii...

Tu, ce-ai venit răzbind prin neguri
 Ca primăvara,
 Tu, ce vii
 Neștiutor de ce 'ngropat-am sub bruma sterpelor ră-
 [zoare, —

Nu-l trece peste pragul porții panerul încărcat de flori,—
 Căci sub paragina grădinii
 Spre care 'ntinzi curatu-ți dar
 Sunt îngropate flori pe care le-au pîngărit
 Șerpii minciunei...

Tu, ce-ai venit zâmbind prin bruma
 Ce-ai înfruntat-o în zadar,
 Ferește-ți florile și 'ntiude-mi
 Doar caldul bun rămas al bunei,
 Curatei mâni neștiutoare de tot ce poate
 Mîna mea
 Îți va fi dat
 Nevrînd s'atingă măcar
 Ce-ar fi putut să-ți ia...

GESTUL

În jumătatea de vagon tapetată cu lemn, cu canapeaua de lemn, în denudarea sinceră a regimului dur, mai erau două locuri libere. Prin acest miracol, confortul unei călătorii de clasa I era un fapt îndeplinit.

Cei trei care ocupau o parte din unica banchetă lungă și largă, aveau aerul tihnit al unor oameni care, scăpați din girul amețitor al peroarelor, și-au pregătit resemnarea orelor lungi de drum.

Era o doamnă subt o manta cenușie, cu o căciuliță fumurie învăluită cu vâl subțire aburiu și o pereche de voiajori șopotitori și comunicativi; un tânăr soț cu tânără soție, parveniți simpatici care călătoreau des dela vie la București, o vie care nu era desigur moștenită din strămoși, ceace nu-i mlecșora producția. O pereche de acelea nesigură încă de transformarea pe care o va aduce numelui părintesc sau de pseudonimul social pe care și-l va alege.

Lume proaspătă.

Citeau cu comentarii de o prostie inofensivă un ziar literar dominical. Bărbatul avea cuvântul competente hotărâtor și femeia cuvântul din urmă. Totul era bine orânduit în noua căsnicie.

Doamna cenușie într-o poză ca și hieratică prin rigiditate și nemișcare privea fix prin geam în spațiul asvârlit pe stânga peste șine, cu o privire rece de cobalt subt arcul strâns al sprincenelor imbinat în gestul unei simțiri petrificate.

În calmul ăsta n-obicinuit, ușa vagonului se urni printr-o deplasare greoaie, împinsă de o mână imperioasă care scutură din placa ei subțire, un sgomot mai mare decât vreodată emisese. O ușă care de obicei își luneca discret pe pene bine angrenate, oblonul ușure.

Un călător care totuși nu era uriaș, dar părea foarte trupeș, intră cu o violență conștientă și declară agresiv unor inimiți invizibili, că pretinde un loc și că va ocupa pe cel de lângă geam. Aspirațiune nediscutată de nimeni.

Se așază brutal ca un asediator și rămase nemișcat într-o încordare răsvrătită.

Mașina, acolo departe la un capăt, începea o surdă pulsație care enerva spațiul liniștit și peronul domol.

Bancheta de lemn rezistent repercuta abia acest puls depărtat, cum abia șovăise adineaoarea subt apăsarea trupului omului încuiat.

Mergeau acum. Un drum regulat și monoton, pe șesul părjit al câmpiei largi, sub soarele rece și luminos care nu dezmierda încă nici o umbră verzie.

În vagonul pacinic, soții tineri aromiseră cap la cap, peste gazeta deschisă, ca niște oameni învinși de un efort cultural.

Doamna cenușie sta în aceeași poză, ca o păpușă cu elasticele întinse tare, care nu poate nici râde, nici plânge, nici se mlădia, ca să nu desuocade resorturile și să-și împrăștie acolo pe locul dar plămada fragedă a unei simțiri abia stăvilite.

Călătorul învrăjbit ținea strâns mâinile pe genunchi și ochii în podea, cu toate că-i sta alături geamul asaltat energic și cucărit ușor.

Mergeau, și plaiul se lărgea mereu, stăp sub lumina limpede. Ochii de cobaltcar care nu căutau nimic acolo departe unde erau pironiți, nici nu găseau nimic. Nu pulsa încă de sub scortitul țarinei sarbede nici un suflu din adânc. Pe peisajul liniar nici o unduire nu da vre-o aventură perspectivei. Era frig în vagonul de lemn, un frig care pătrundea prin catifeaua moale a hainei și prin căciulița fumurie până la inimă și gând. Doamna cenușie părea un corp inert, supus unui regim de refrigerență.

Drumul lung se desfășura totuși și timpul vested se scurgea treptat.

Dela un loc, ochii Doamnei cenușii se întoarseră parcă să asculte ceva.

În adevăr acum, la capătul trenului măruntel care dunga linia subțire a șinelor, mașina fără să răsufle mai puternic înafară, avea o tensiune, o osteneală, care se adăoga cu fiecare rostogolit regulat și uniform al roatelor.

Acest puls latent puneau ascultare în privirea de sticlă transparentă a Doamnei celei tot așa de cenușii ca-și fumul subțire răsfirat în aerul opalin. Acest puls și aceea ascultare puneau în calmul perfect al mersului și în frigida nemișcare de păpușă a femeii, un început de viață.

Lemnul rezistent al băncei era acum mai sensibil respirației ostenite a mașinei și sub apăsarea tot mai mănioasă a omului încheștat cu mâinile pe genunchi, se cutremura neplăcut.

Mergeau mereu, regulat, pe câmpia cu orizont chromatic și violaceu, plictisitoare cu nudul și liniștea ei acumulate. Peisajul te obosea ca o stepă.

Pasivitatea lutului și turburarea vieții erau totuși undeva în marmurite departe sub poșgița solului ca-și porțelanul păpușei.

În tracțiunea sufocată a mașinei, în respirația înăbușită a omului necăjit, era acum o apăsare care cădea peste liniștea ușoară.

Cei doi, adormiți mai adânc umăr de umăr, aveau o răsuflare nițel sforăitoare. Pe tot, se depunea în straturi un „ce” pe care-l adăoga liniștea liniștei, timpul timpului, osteneala ostenelei și răbdarea răbdării.

Deodată un troznet strident se sparse cu un sgomet de cristal scrobît în mica încăpere a compartimentului.

Toți călătorii tresăriră din amorțeala lor. Singur omul cel rău privia geamul și figurile nemulțumite ale celor buimăcîți, cu un surâs constrâns și împăciuitor.

— Eu! zise cu un glas domol.

— Eu... din greșală... cu pumnul.

Brațul cel încheștat pe genunchi, la o svăcnire a furtunilor adunate acolo în pieptul omului, aruncase mânia subită a pumnului în cristallul gros, ca pe o pârghie asvărlită din presiunea a-burilor grămădiți în mecanisme.

Un decor centrifug în mii de raze desena geamul din care nu căzuse nici o țandără.

„E nebun!“ mormăiră somnoroșii cei doi.

Ochii de cristal ai Doamnei aveau o radiație care le strîia irisul albastru cu tot atâtea raze ca sticla geamului, fără totuși să le spargă mărgeaua din mirare și surprindere.

„E nebun!“ păreau a zice ulmiți.

Omul, acum părea subțiat, deloc trupeș, așezat moale pe locul lui, deloc ursuz; cu o dorință abia împlicată de a se lăsa cuprins de un sentiment de mulțumire.

Binevoitor, spunea domol: — Nu trage!... Nu vine frig! N'a căzut nimic!

Un legănat, apoi un stopat anevoios înfipse micul tren pe șine în nisipul terasamentului unei halte.

Pe sub podeaua șinată, un abur des, tăcut, dospit și cenușiu, palpită dealungul coloanei vertebrale a convoiului, până la ultimul vagon. Fără țipăt de sirenă, fără sbucium, cașicum motorul și-ar fi răsuflat tot plămânul asfixiat printr'o supapă largă, osteneala densă adunată răbdător se slobozia mută într'o bogată spirală de vapori palizi și compacți.

Pe coridorul liniștit, glasul ridicat al conductorului nu putea bine atinge diapazonul mînei în mijlocul publicului resemnat:

— Cine a spart? — Cine a provocat dezordine? Cine a contravenit? — nu întâlneau nici un aliment, nici opoziție.

„Eu!“ — spuse amabil și grăbit voiajorul. — „Eu! din greșală... ridicând mîns...! — și acelaș pumn acum agil și ușurel căută în buzunar: — „Amenda!“ zise simpatie, scoțând o mîna plină de hîrtie monedă. Plin de regrete, dispus de pace și bună înțelegere, gata chiar să glumească, întristat numai de obstinarea funcționarului într'o protestare gâlcevitoare.

Controlorul iritat că nu întâlnește obicinuita rezistență, contrariat în normele tradiționale ale conflictelor, se înrăia pe măsură, căpăta din ce în ce mai multă convingere, da amploare procesului și acuzării. Dar vinovatul îngăduitor îl consola cu o vervă veselă și o seninătate necuvincioasă.

Incidental căpăta un umor neprevăzut, absurd; pe când

făptătorul respira ușor și fericit într-o stare evidentă de beatitudine.

Gălăgia Keferistului părea inoportună. Din alte compartimente se ceru închiderea discuției. Cei doi soți interveniră: A dat amenda! Ți-ai făcut reclamația! S'a sfârșit!

Cu o invitație la indulgență, inculpatul se întoarse către tovarășii săi de drum: — Lăsați-l! Lăsați-l să-și verse focul! — spuse caritabil. Să strige! Să strige cât de mult! Să-și descarce neceazul!

Punctul ăsta de vedere era așa de neprevăzut, în mica tragicomedie, încât o voce apropiată depe cotidor, vre-un volajor rezemat de peretele vagonului casă privească fumând prin vitrine, rezumă tot sensul și tot non-sensul împrejurării, într-o exclamație de mirare și divertisment.

— Mă!... Uite... lucrul Dracului! — și apostrofa familiară pornită din glasul omului civilizat, avea un relief plin de savoare.

Un răs foarte cristalin, voios, fericit, trili pe buzele întredeschise și încălzite ale Doamnei, ca o pasăre scăpată din zăbrelele simțirilor, ca un șirag de mărgele albastre rupte depe ată și roșogolite sglobiu.

Toată păpușa deslegată prin parola asta magică, din vraja rea a împietririi, păru deodată omenească și vie.

...Și toți oamenii ăștia adunați la un loc, care reacționau separat după normele lor deosebit, ar fi apărut față de o logică strictă, nebuni.

La stația următoare călătorul impricinat, se strecură grăbit, îndemănat spre ieșire. Mergea bucuros să-și lichideze conflictul în fața șefului de gară. Părea un om căruia deodată cu gestul, i-se luase un samar depe umerii ușurați; lângă el umbla târăganat conductorul. Era de presupus că înainte de a ajunge în fața instanței supreme, cordialitatea lui contagioasă va convinge partea adversă spre o soluție pacifică.

Cei doi soți se scoborâră și legănați pe arcurile unui „dogcart“ mic, porneau undeva acolo spre vie.

Doamna cenușie, cu ceva fluid viu în poala irisului de cobalt topit, cu puțin sânge în obraz, cu o linie mai mlădioasă a corpului învâluit, se apropie de geamul sdrelit.

O apă largă umplea abia jumătate din albia răsfățată și nisipoasă a unui râu mare. De sus depe pod se vedea o potecută pală care se povârnea de vale depe malul albicios. Venia deacolo departe din orizontul prea transparent, șovăită pe dealuri și văi, peste păduri existente dar azi invizibile fără de estompa nici unei culori. Doi țărani cu contururi nedefinite ca pe pânzele lui Grigorescu, pe măsură ce se apropiau luau un desemn mai hotărât. Dacă nu aveau încă față cu chip deslușit, aveau expresia atitudinii.

Păreau a umbla demult, de ceasuri, de zile albe pe drumul alb, alături, și zilele, ceasurile alăturate puseseră pe ei o povară necăjită din răbdarea lungă. Erau acum sub capul podului, sub

geamurile trenului, mărunți acolo dedesupt. Unul se întoarse brusce spre cellalt.

Pieriră la curba liniei ferate asupra aceluia gest palid, abia schițat pe perspectiva pală a peisajului.

...Doi oameni care ar fi venit așa de demult și dedeaparte pe un drum sterp... Oameni de treabă peste care lespedeau nesimțită a nimicului ar fi așternut domol dar necurmat o trudă rea... până când a atârnat mai greu decât puterea lor de răbdare și a întors din *nimic*, la drumul tihnit, pe poteca lină, gestul violent al unuia asupra celuilalt, din doi tovarăși liniștiți de drum... Înaintea judecății limitate a oamenilor, ar fi venit un asasin naiv și absurd încărcat de remușcare și nedumerire de sine, în sufletul ușurat prin gestul păcatului!...

Dacă cumva acolo sub pod, omul care ridicase mâna făcuse gestul omucigaș!

Doamna cenușie atinse ușor cu mâna rece și palidă, geamul. Se gândia pe semne la omul încudat, căruia truda înăbușită a suprapunerilor îi îngreua trupul, mișcarea, dimensiunile exterioare și descărcarea necazului îi redusese proporțiile fizice. Se gândia poate la aceea probă vie, că comanda sufletului subjugă făptura.

Încordarea, care ca spirale metalice îi încarcera ființa se deslega în Doamna cenușie, melancolizându-i simțirile învrăjbite. Sufletul, privirea, cuprinsul asvârlit pe stânga peste șine erau acum o substanță duloasă mulată în inserare.

Amurcea în vagonul de lemn.

Câmpie netedă, cataractă, locomobilă, om! mecanism natural, sau alcătuire după chipul naturei, aceleași energii încete se grămădesc treptat, apoi își desfășoară volumul și încercând elasticitatea supremă a învelitoarei opace, sbucnesc acumularea presiunii, fie în dezordinea gesturilor impetuoase, fie prin vadurile mute ale desnodărilor imbelșugate.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU.

AȘA TE PORT ÎN MINE ...

Veneai purtând în mână o creangă de cireș
Cu flori tremurătoare, ușor înrourate...
Veneai purtând în mână o creangă de cireș
Ce risipea în urmă petale parfumate.

Era un cer albastru și moale peste noi
Și noi treceam sub bolta cireșilor în floare...
O caldă împletire de ramuri și de foi
Tesea deasupra noastră o plasă mișcătoare.

Erai în ziua-aceia mai tânără... copil...
Erai copil aproape... subțire... mlădioasă...
Ușoară... bună... albă ca floarea lui April
Mai leneșă ca ziua și mult mai luminoasă.

Așa te port în mine de-atunci, neîncetat
Cu toate că în urmă trecură toamne grele...
Tipând, veniră corbii pe cerul sfâșiat
Al visurilor tale, al gândurilor mele.

Așa te port în mine etern, visarea mea...
Departa mi-ești acum, dar când voi fi fărâncă
Să vii și tu la groapa în care voi zăcea
Să vii purtând o creangă cu albe flori în mână.

Să vii purtând în mână o creangă de cireș
Să-mi risipești la creștet o ploaie, de petale
Să vii purtând în mână o creangă de cireș
Ca'n ziua cea mai albă a visurilor tale...

VICTOR EFTIMIU.

OALE SPARTE

Într-o după amiază nesuferită de vară, Colonelul, mustăcios și cărn ca un calmuș, lucra în cabinetul său cu staturile lăsate descheiate la tunică, într-o liniște profundă.

O mîncă sbura în salturi scurte, contura mîna scriitorului și se plimba pe nas, îl mîngăia chelia și dispărea sgloble în umbra draperiilor grele de catifea măslinie.

În fața comandantului aștepta ofițerul cu aprovizionarea odihnindu-și când un picior, când altul, tușind discret pentru a reaminti prezența lui colonelului, care adăncit în lucru, sorie și tate, tate și sorie din nou, laborios, pe linii și între linii cu un scris greu, indescifrabil.

— „Buun! Am terminat”, zise el în fine, ridicând capul. „Mă rog, eu și l-am făcut, rămâne ca d-ta să-l pui în perete și să ai ochii pe el. Asta e toată socoteala... să nu ieși din program. Ascultă-mă pe mine... eu ca d-ta am fost, când vei ajunge și d-ta ca mine, o să vezi ce înseamnă să le ai toate regulate frumusețel, cu socoteală și la timp. Și d-ta dormi liniștit, și trupa mănâncă bine. Ascultă colea:

PROGRAM DE MASA

Dela 7—14 Iulie

Luni. La prînz: borș cu orez; seara: borș cu cartofe.

Marți. La prînz: borș cu cartofe; seara: borș cu orez.

Observi variația, zise el privind pe ofițer pe deasupra ochetarilor.

Miercuri; Zi de post. Fasole pe toată linia.

Joi...

— „Trăiți don' colonel”, anuță speriat plantonul. „D-l Ghe-neral a venit peste șanț și o intrat pe din dos la bucătărie... Nu l-a prins nimeni de veste”, termină soldatul minunându-se.

Încingându-se din mers, cu sabia care-l bătea peste pulpe, colonelul alergă pe urma generalului.

— „S'a dus în spre remizle”, îl îndreptă un soldat încrămășat locului.

— „Ba la închisoare”, afirmă un altul, trimițându-l în partea opusă.

Dar norocului i se făcu milă de colonel și-l puse pe neașteptate în fața generalului, cu care pătrunse deodată într-o cameră ocupată de trupă.

Pe atunci băntuia cu furie în armată o boală molipsitoare

de ochi, care făcea ravagii în efectivele regimentelor. Comandamentele dăduseră diferite ordine și instrucțiuni, ordonând igiena cea mai severă, pentru a stăvili epidemia. Generalul comandant al corpului de armată recomandase între altele bătăste curate, pe cari oamenii le purtau cu ordine să nu le întrebuințeze, pentru a le avea, ferească Dumnezeu, gata pentru orice întâmplare, ca cea de azi bunăoară.

— „Au?“, întreabă din ochi colonelul pe comandantul companiei.

— „Au!“ răspunse francmasonic acesta, clipind imperceptibil. Generalul se adresă la întâmplare primului om ce-i eși înainte.

— „De unde vii tu, băiatule?“

După cum copiii scapă totdeauna pâinea cu partea unsă cu dulceață în țărână, de regulă, la inspecții, generalii nimeresc soldații cei proști.

— „De unde vii tu, băiatule?“ repetă generalul.

— „Trăiți, don' general, venim dela tragere.“

— „Bine, băiatule, dela tragere... Și care e datoria ta, băiatule, când vii dela tragere?“

— „Noi când venim dela tragere, avem de datorie... când venim dela tragere... să trăiți don' ghegeneral, avem de datorie, să ne curățim armele“, răspunse soldatul, înțelegând înfine semnele disperate ce-i făceau ofițerii pe întrecute.

— „Așa, bine, băiatule! Ai tras tu astăzi cu pușca?“

— „Tras, să trăiți don' ghegeneral.“

— „Cum e arma ta, băiatule?... Nu te uita la d-nii ofițeri, uită-te la mine... văd că ne înțelegem bine. Tu nu ești prost, ești băiat deștept. Cum e arma ta după tragere?“

— „Cum să fie?...“

— „E curată sau murdară?“

— „E murdară, să trăiți don' ghegeneral!“

— „Așa, băiatule... Ei, o lași tu așa murdară?“

— „N'o lăsăm murdară... o curățim, să trăiți don' ghegeneral!“

— „Bine, băiatule! Acum ia curată și tu arma ta, să te văd eum o cureți.“

Soldatul își luă pușca depe pat și fără a sta pe gânduri, preocupat numai de idea de a dovedi cum știe el să-și curețe arma, ne mai având nevoie de semnele ofițerilor, scoase din buzunar bătăsta nouă, nouță spre marea satisfacție a generalului și spre disperarea corpului ofițeresc, strâns pe grade la spatele lui.

— „Așa, băiatule... șterge-o și pe dinăuntru... Pe dinăuntru n'o ștergi tu?...“

— „Ba o ștergem și pela mecanistru...“

— „Ei destul, băiatule“, opri generalul experiența ce amenința să nu mai ia sfârșit.

„Acum șterge-te și tu de nădușală... Tu ai muncit, afară e cald, ești nădușit. Șterge-te pela ochi, băiatule.“

Soldatul, de bună credință, amăgit de prietenia generalului

porni a-și șterge fața cu aceeaș nădejde și cu batista neagră de unsoare.

— „Îți place, colonele?... Iată cum se execută ordinele mele“.

Și urcându-se în trăsură ce-l aștepta afară, dispăru fără a saluta pe nimeni.

— „Eu n'am ce vă face. Dacă nu vreți să țineți seamă de ordinele regimentului — o să vă notez și eu în memoriu“, zise în cruntă colonelul și eși amărât pe urmele generalului.

— „Efectul inițiativei!“ intonă sarcastic, la rândul său maiorul. Aveam toată încrederea... credeam că am cu cine mă 'ntelege...“.

— „Domnule maior...“.

— „Mă rog, d-le căpitan, nu te-am întrebat nimic. Ti-am spus eu ceva? Constat. Consecințele o să le vezi d-ta pe urmă“.

— „Bine, domnule sublocotenent“, isbucni căpitanul după plecarea maiorului. „Ți-am lăsat toată libertatea... să faci ce vrei. Spune d-ta singur, ți-am cerut eu socoteală când vii și când pleci? Luat-ai vre-o pedeapsă dela mine? Făcutu-ți-am vre-o observație?... Mărturisește d-ta singur?“.

— „Domnule căpitan, vă spun pe onoarea mea...“.

— „Nimic... nu voiu s'aud nimic! Te rog de mâine să poștești regulat la serviciu, că te 'nchid.. te 'nchid imediat. Scurt și cu-prinzător“. Și plecă necăjit, cu chipul pe ceafă, trântind ușa în urma lui.

— „Sergenți sunteți voi?... Uite hal de gradați! Așa v'am în-vățat eu? Ei las' dacă e așa vorba. Diseară toți gradații la închisoare... Vă învăț 'eu minte!“...“.

— „Care ești ăla care te-a întrebat d-l gheeneral? Eși la linie!“ strigă sergentul major, până a nu eși ofițerul pe ușă. „Dă-te 'ncea la mine, camarade... candela și mânăstirea...“.

Dar tăcerea de moarte ce domnia în cameră nu fu turburată de nimeni. Soldatul, presimțind ce-l așteaptă, dezertase.

MAIORUL GH. BRĂESCU

NOTE ASUPRA LUI WILLIAM SHAKESPEARE¹⁾

S'a născut la Stratford pe Avon, comitatul Warwick, 1564 Aprilie 26 și a murit în acelaș oraș la 23 Aprilie 1616. În actul de naștere e înscris sub numele de *Gulielmus filius Iohannis Shakspere*. Faptul că tatăl său era înscris cu numele *Johannis* iar nu *John*, și că însuși cuvântul shako e unguresc (înseamnă

¹⁾ Shakespeare figurând în repertoriul Teatrului Național cu mai multe piese și chiar acum cu *Noaptea regilor*, credem potrivit a da aceste notițe.

coif) a fost suficient pentru unii șovini maghiari să atribue marelui dramaturg, nici mai mult nici mai puțin de cât origina maghiară. Lucrul e indiferent, de altminteri.

Multe legende au circulat despre viața lui boemă, dar toate au fost spulberate de cercetările minuțioase făcute de *François-Victor-Hugo*, fiul marelui poet, publicate în fruntea celei mai bune și mai complete traduceri din câte au apărut în francezește asupra vastei lui opere.

Biograful și traducătorul său a dovedit sprijinit pe acte autentice, că John Shakespere era unul din cei mai bogați proprietari din Stratford, a fost ales *alderman*, adică prim magistrat al orașului, un an după nașterea fiului său; iar în 1568, intră în rangurile nobleței. Un părinte care înainta astfel în treptele riguroase ale disciplinei sociale engleze, — mai ales în vremile acelea — nu putea avea de cât cea mai mare atenție pentru educațiunea și *instrucțiunea* fiului său; se vede, de altminteri, și din operile acestuia. Stratford era înzestrat cu o școală dotată în special de Enric al VI, și de Eduard al VI cu vaste biblioteci în care tânărul Willy își petrecea tot timpul. Aci a învățat el limbile greacă și latină. Mai târziu, în Londra a învățat limba franceză spre a-și satisface marea pasiune ce avea de a citi cronicile istoriei franceze, atât de bogată în frământări sufletești.

Dela 18 ani a căutat — ceea ce este firesc tinerimii engleze până azi — să trăiască prin el însuși, independent de stărea pecuniară a tatălui.

Un vechiu biograf al său, *Malone*, ni-l prezintă la vârsta aceasta, căutând să trăiască întâi ca profesor, apoi ca secretar de procuror. Au fost cele dintâi contacte cu sufletul mulțimii. Întâi cu elevii, — oameni în mugure, — și apoi cu delinvenții, — fructe putrede ale umanității. În evoluția ulterioară, aceste două stadii din viață n'au fost, desigur, fără o parte însemnată în secerișul inspirației sale dramatice.

În vremea aceasta s'a căsătorit cu *Anna ratttravay*, mai în vârstă de cât el cu opt ani; era fiica unui proprietar din *Shotttery*, un cătun vecin cu Stratford. Trei copii au rezultat din această unire; din ei, numai o copilă *Judith* a supraviețuit. Căsnicia n'a fost fericită, și oare care copuri răsună în imprecățiile unui personagiu din piesa a *XII Noapte*, adresată „proștilor cari se căsătoresc cu femei mai în vârstă de cât ei”. Nemulțumirile căsniciei îl fac să evadeze la Londra, unde intră într'o trupă de actori care exploatau teatrul *Blackfriars*.

.. Ajutorul ce a dat teatrului prin îndreptarea repertoriului învechit, l'a înaintat la dreptul de a fi proprietar al unei părți a Teatrului, numai după trei ani de serviciu: Printre piesele pe cari le-a refăcut în întregime se citează: *Enric al VI*, *Femeia îndărătnică*, *Romeo și Julieta*, și *Comedia Erorilor*. O retușare însemnată a adus pieselor publicate în timpul vieții lui, numai sub inițialele sale și cu o mențiune în felul celei ce o întâlnim sub titlul *Locrinei* „din nou editată, revizuită și corijată de W. S.". Printre piesele acestea, în care el nu se dă drept autor, ci numai corector, se citează: *Pericles*, *Titus Andronicus*, *John Oldeasthe*, *Lord Thomas Cromwell*, etc.

Compozițiile acestea informe, cunoscute sub numele de apocrifele lui Shakespeare, sunt martore de starea de inferioritate a teatrului englez la ivirea lui. Tot aci se strevede gustul publicului de atunci pentru „emoțiile violente. În *Titus Andronicus* defilează un, șir întreg de capete și mâini tăiate!"

Cu gustul acesta-public a trebuit să lupte Shakespeare în propriile sale creațiuni, și ce putere i-a trebuit, ca nici să nu-l contrazică prea mult, și, în acelaș timp, să se menție pe o treaptă de artă cu mult superioară înaintașilor săi!

De altminteri, în propriile lui lucrări, partea de împrumut e considerabilă. Cine ar pune alături scena între Hamlet și regina mumă, cu pagina din cronicile cari i-au servit de izvor de inspirație, ar vedea că sunt aproape la aceiași înălțime. Un autor de azi, ar fi ținut la stâlpul plagiatului! Și totuși paginile pot rămâne alături de o potrivă de frumoase, căci importanța stă în artă nu în tulpina ce o transporti în propria ta operă, ci în mugurii și ramurile ce faci să rodească din această tulpină, în altorii ce ai obținut. De aceia Emerson zice cu drept cuvânt, în parte; despre împrumuturile lui Shakespeare: „Shakespeare știa că tradițiunea îi dă fabule superioare invenției proprii, și apoi în vremea aceia originalitatea nu era reclamată, cu înguștimea de vederi a unor cerberi critici de azi. Un mare poet absoarbe în sfera sa toată lumina înconjurătoare; el are misiunea să prezinte poporul său ori ce joc al inteligenței, ori ce floare a sentimentului, și atunci pune tot atât preț pe memoria ca și pe imaginația sa".

Poate numai Balzac mai are în opera lui feliurimea de caractere și de aspecte ale vieții, comparabilă cu opera lui Shakespeare. El are largi fresele în care individul de prezentat în raport cu patria: *Richard al II*, *Enric al IV*, *Enric al V*, *Enric*

al VI, (în 2 părți) Enric al VIII, Furtuna; O grupă e rezervată tiranilor: Macbeth, Regele Ioan, Ricard al III-lea; alta rezervată familiei: Coriolan, Regele Lear; alta rezervată prieteniei: Cei doi gentilomi din Verona, Shylock, Cum voțiți; alta rezervată geloșilor: Troylus și Cressida, Multă zarvă pentru nimica toată, Poveste de Iarnă, Othello; alta rezervată societății: Iuliu Cezar, Măsură pentru măsură, Timon Ateneianul; alta rezervată amantilor tragici: Antoniu și Cleopatra, Romeo și Julietta; și în sfârșit categoria rezervată oamenilor cu patimi mărunte, frunze purtate în voia destinului; viața lor e desfășurată în numeroase farse și comedii. Hamlet formează o categorie aparte, unde autorul a pus mai mult din el însuși: e rațiunea speculativă, neputincioasă în fața ticăloșiilor lumii, chiar când aceste ticăloșii o ating mai de aproape.

În toate aceste plâzmuiri, Emerson observă cu drept cuvânt: „el a scris arii pentru toată muzica sufletului nostru modern; a scris textul vieții moderne; textul moravurilor: a descris pe omul Europei și al Angliei, părintele celui american; a descris pe om, i-a descris ziua, și cum și-o petrece. A citit în inimile bărbaților și ale femeilor, a cunoscut probitatea, gândurile lor ascunse și șireteniile lor; șireteniile inocenței și povârnișurile lunecoase prin care virtuțile se pot schimba în vicii, și viciile în virtuți. A știut să deosebească în figura copilului, care-i partea mumei și care a tatălui. A tras hotarele care despart libertatea de destin. A cunoscut legile răzбunătoare ale firei care fac poliția severă a naturii: toate mângâerile și toate spaimele care sunt partea noastră pe pământ, se odihneau în ochiul lui, tot așa de limpede și de fermecător ca un peisagiu¹⁾“.

Ceiace spune el prin teatru, e mult mai însemnat decât teatrul însuși; toată splendoarea artei lui și o trage din adâncul miezului care solicită forma exprimării.

„A lua în considerare numai forma lui, zice Emerson, este ca și cum te-ai uita la hârtia pe care stă scris mesajul unui rege.

O caracteristică însemnată a lui Shakespeare este imparțialitatea față de personagiile lui, calitate care în genere lipsește talentului, și este în deosebi apanagiul geniului. Orice povestire trecută prin sufletul unui talent, va fi redată cu parțialitatea unei anumite teme favorite, care deformează în parte adevărul.

¹⁾ Hommes représentatifs. Emerson.

Geniul are o viziune a adevărului intim al lucrurilor, și de aceea nici o ceață nu-i întunecă strălucirea.

De aci isvorăște o altă calitate: grația, voioșia, acel farmec al tinereții care izbucnește în spovedaniile ei, și care face din opera lui Shakespeare, ceva ca împărtășirea sprintenă și voioasă a unui tânăr, în clipele prisosului de forță și de speranță..

De aceea numele lui Shakespeare „sugerează veselie și emancipare în inima oamenilor“, fiindcă el a „plantat stindarul umanității cu câteva leghe mai departe în haosul necunoscutului!“.

D. NANU.

TE 'NȘELI DE CREZI...

Te 'nșeli de crezi că-s tânără: în vine
Port vesnicii de patimi și durere!
Trăesc din vremea ntăilor mistere,
Din plămădeala primei rădăcine!

M'a tras încet prin veacuri în spre time
O neînvinsă, tragică putere;
Nu știu ce vrea, dar înțeleg că 'mi cere
Infăptuiri de culmi tot mai senine!

Sunt spasmul energiei creatoare
Trecut prin mii de forme și tipare
Ca să-mi găsesc cândva desăvârșirea,

Și vin de mult, cu greu, necontentit...
Dar azi poate-am ajuns, căci sunt Iubirea
Și m'am întors de unde am pornit!

ALICE SOARE.

CRONICA LITERARA

CATASTROFA de I. Rebreanu

În jurul războiului nostru cel mare nu se cunoaște o literatură mai bună decât a d-lui L. Rebreanu din *Catastrofa* sau a d-nei Papadat-Bengescu din *Ca să te pomenesc* și *Omul cărui i se vede inima*. Cel de la 1877 își are cele mai frumoase pagini în *Povestiri din războiu* de M. Sadoveanu. D-l Rebreanu prin temperamentul d-sale era singurul indicat să producă adevărata literatură de război. În contact cu războiul sufletul omenesc reacționează într'un chip specific. Nicăiri însă nu-și poate lepăda eternul fond, împletit din cele mai puternice simțimente. A privi astfel războiul este a înțelege profunda durere omenescă prijelită de el, șipătul năbușit al umanității pentru o clipă gătuită; eroii războiului, desbrăcați de aureola romantică, sunt mai întâi oameni; faptele lor își găsesc explicația într'o psihoză nebănuită. Frica de moarte se schimbă uneori în vitejie. Paradoxul se poate continua: lașul devine un erou și eroul un laș. Pe deasupra tuturor trece aripa grea și fatală a întâmplării, care confundă criteriile. Viața se urzește din bine și rău, din frică și vîrtute.

Realismul înțeles în ce are mai bun e singurul în stare să explice acest complex de stări cari alcătuiesc sufletul omenesc în război.

Catastrofa, nuvela care dă volumului numele ei, poate fi un exemplu de obiectivitate. Simți în orice moment viața cu urcușurile și scoborîșurile ei, viața nivelatoare totuși în scurgerea ei. *Hora Morții* și *Ițic Strul desertor*, ca realizare tehnică cea mai bună nuvelă a volumului și una din cele mai bune ale autorului, lasă aceeași atmosferă de lucru trăit în toată complexitatea.

Catastrofa cadrează din acest punct de vedere al altitudinii și al amănuntului cu atmosfera din *Ion*, cartea spre care a culminat în ultimul timp opera de până acum a d-lui Rebreanu și în legătură cu care se judecă ce a produs înainte de ea și ce va udeca ce va produce de aci înainte.

TAPUL de F. Aderca

D-l F. Aderca e un scriitor care își brutalizează cititorii. El poate în total o manieră. Scene după scene se succed fără puțința unei continuități normale. Fiecare din ele aduce o surpriză mai mult. O virtuozitate a scandalului, o prețiozitate care caută pretutindeni efectul nerăbdărei care nu-ți dă răgazul trebuitor pentru analiză, ci abia timpul să treci atingând din sbor suprafața, acestea erau caracteristicile prozei din *Domnișoara din Strada Neptun*.

În *Tapul* sunt și mai pronunțate, iar tot cea ce acolo părea calitate, acum se schimbă în defect. Toate acele caracteristici denotau un spirit agresiv în atitudinile lui față de cititorul ce trebuia asaltat și buimăcit pentru a fi reținut; el cadra mult mai bine cu bucățile din primul volum — minus *Domnișoara din Strada Neptun* — decât cu romanul recent.

Aci nu mai e vorba de respirația scurtă cu care se mulțumește articolul. Ni se promite un roman din viața provinciei. Aceasta ar fi fondul pe care ne așteptăm să se desfășoare intriga. Câteva pagini prind atmosfera micilor orașele, o prind minunat, tot așa de minunat ca și cele din *Domnișoara din Strada Neptun*, în care ni se descrie mahalaua. Cele ce urmează sunt imediat o *volte-face*. Trece fără motivare într-o lume nouă: bordelul cu viața abjectă de acolo, din care totuși se naște din senin o oăsnicie nu mai are nimic aface cu cele la care ne făcuse să ne așteptăm prima parte. De aci tot prin o *volte-face* asistăm la o altă scenă de posesiune brutală, de astă dată în alt decor, tot așa însă de nemotivată și tot așa de fără urmări. Nu se sfârșesc însă acțiunile. În răstimpuri ni se mai descriu încă două scene de acest fel la care *șapal* — eufemism plin de transparență — îl mână pe autor; *asa la hotel*, alta într'un gang, aceasta repetată.

Rămânem cu ameteala histerizantă a patru acte bestiale, neașteptate. Ele nu vorbesc nimic. Omul și femeia care le săvârșesc rămân streini unul altuia.

Imperecherele de felul acesta au ceva scabroz, ceva din hărdul imperfecțiilor canine în public și cu asistență multă. Te poți la sfârșit dacă acesta a fost singurul scop al cărții. Ne rămân însă înainte de a o părăsi la neajunsul fundamental: lipsa concepție. F. Aderca din cauza aceasta devine un cînc, un oic însă de faptă fizică, nu de atitudine sufletească. În *Ion* al lui Breanu e o scenă animalică zugrăvită în amănuntele ei. Ion și sepe euptor pe Ana. Baciul doarme beat și numai țipetele mamei ale fetel îl deșteaptă pentru o clipă. Totuși scena nu deosebește. E un moment și încă un moment culminant din sbuciumările lui Ion, pentru dobândirea averei lui Baciul. În actul acesta al desvirginării Anei stă începutul lui Ion. Baciul nu-i mai putea refuza fata de acum necinstită.

În aceeași ordine de idei nici *Marchisul de Priola* nu deosebește cu toate repetițiile lui; actul acesta devine și acolo reprezentativ,

Instrument de manifestare a disprețului de femei, a dorinței de a le domina.

Japul d-lui F. Aderca nu reprezintă nimic. În dosul gesturilor lui nu este nimic. Actul apare hidos. Nu cerem unui scriitor o atitudine etică ciuna estetică. E singura care izbutește să facă tolerabile lucrurile cele mai vrednice de scârbă. Această atitudine se naște dintr'o concepție personală. Rebreanu e realist. Lavedan în *Marchizul* e cinic. F. Aderca nu e decât o mască. De aceea și oamenii săi sunt goi sufletește.

KNUT HANSON: Pan

O carte bună tradusă rău. Luca I. Caragiale merită laude pentru frumoasele intenții de a răspândi literatura scandinavă. Executarea intențiilor sale e însă o pată pe amintirea lui.

Romanul lui Knut e așa de interesant că te face să treci dincolo de greutatea limbii, care devine adeseori imposibilă prin nefirescul ei. E în povestea locotenentului Glahn un deosebit de pronunțat simț al nuanțelor sufletești, o extraordinară putere de disecare și apoi de reconstituirea celor mai complicate stări psihice.

În formă de jurnal sunt prinse cu fidelitate suferințele unui suflet de o primitivitate și candoare aproape sălbatecă în manifestări, în fond însă de o rafinerie cu totul modernă.

Un al doilea Pan al vremurilor noastre, locotenentul Glahn în izolarea voită din mijlocul pădurilor, unde trăește luni întregi numai din vânat și pescuit, trece cu o ușurință uimitoare dela pânda fetelor din popor — pradă ușoară ce-i iese în cale la tot pasul — la intriga sentimentală și extrem de încălțită a dragostei cu Edwarda, și ea un tip nedomesticit de fată ce vrea să stăpânească fără a fi la rădu-i dominată, să chinue până la umilire când se simte iubită și pe punctul de a fi învinsă.

O notare nervoasă, redusă la minimum, laconică uneori, stări de suflet puse cap în cap, scăpărând cu atât mai puternic cu cât sudura lor era mai nebănuită, pe deasupra tuturor acestora o poezie aspră de natură încă neexplorată, servind ca un cadru acestor mărunțisuri din adâncimile sufletelor, iată ce poate atrage și reține pentru mai mult timp și poate și pentru alte romane de același autor pe cetitorii lui Pan.

MIRIL IORGULESCU.

GEORG KAISER

Anii de după războiu au înzestrat Germania literară cu un nou poet dramatic, Georg Kaiser. Jucat de aproape toate scenele apreciat și discutat, el se ridicase deasupra mediocrității, devenise modă, iar pentru esteticiani era chiar un reprezentant al sufletului Germaniei nouă. Și tocmai în clipa când criticii se căzneau să-i lămurească concepția sa de viață, filozofia sa — căci germanii caută totdeauna filozofia unui scriitor — Georg Kaiser răspunse admiratorilor săi cu o lovitură de teatru: apăru în fața juraților acuzat într'o afacere de abuz de încredere și furt ordinar.

El nu era victima paradoxelor și expresionismului său literar cum i-a plăcut să susție în interesanta sa apologie, ci victima amoralității sale.

Georg Kaiser, eșit din războiul patimilor ca un biciuitor al tuturor slăbiciunilor omenеști, voise să se ridice deasupra lor, consfințind furtul și escrocheria prin puterea talentului său. Să fie oare asta concepția sa de viață căutată cu lupa de criticii berlinezi? Nu cred. Georg Kaiser nu are nici o concepție de viață. E proprietarul unui mare talent și saltimbancul tuturor paradoxelor, e regisorul tuturor conflictelor de efect și arhitectul desăvârșit al comediilor și dramelor sale simbolice. Nu e poetul sufletului ca expresioniștii lirici Hasenclever și Sorge, ci poetul acrobațiilor spirituale. El crede în puterea genului său literar și atunci când procurorul îi contestă opera ca fruct al unui suflet amoral, poetul răspunde că justiția omenescă nu există pentru omul de geniu căruia îi este permis chiar și a vinde pe ascuns lucrurile de artă pe care i le încredințează un prieten. În ce privește sufletul, el declamă tragic și teatral: „Nu vă atingeți de el, căci suflet înseamnă rană...“ Justiția burgheză, aceia pe care el a avut prilejul s'o persifleze în comediile sale, l'a trimis pe un an la închisoare. Teatrele însă iubitoare de rețete și senzație așteaptă piesa-pamflet cu care Kaiser va răspunde din reculegerea sa.

Opera lui Kaiser e destul de mare și de variată pentru a-l consacra în teatru. Deși începută încă din 1905 cu o comedie în genul lui Wedekind „Rectorul Kleist“, pătrunde pe scenele germane abia în anii de războiu.

Ceeace caracterizează întreg teatrul lui Kaiser cu toate varietățile lui până la maniera de revistă din ultima sa piesă „Iad, drum, pământ“, e că el vine deadreptul din viață și că e lipsit cu desăvârșire de lirism. El nu vorbește prin gura nici unui erou, ci clădește în jurul unei anecdote o acțiune în care se ciocnesc caractere și tipuri. E teatru obiectiv. Și deaceia tocmai poate criticii nu l'au putuț închide într'o formulă. Kaiser nu e un fruct al literaturii și a boemei müncheneze sau berlineze, ci vine în literatură din comerț și dintr'o serie de călă-

tori pe diverse continente. A fost poate comisvoiajor, căci gustul de anecdotă și senzație trădează pe speculantul de mărunțișuri.

În „Rectorul Kleist“ el merge pe drumul bătut de We-
dekind și scrie o satiră a falșilor pedagogi. În cele două piese
următoare: „Văduva evreiască“ și „Regele coarnelor“ el e încă
subt influența neoromanticilor care dramatizează de preferință
subiecte antice și biblice, modernizând caracterele și călcând
adevărul istoric. În „Văduva evreiască“, de pildă, Kaiser persi-
flează pe Iudita, fecioara răzbunătoare a poporului ales, făcând
din ea o mică perversă fără noroc la dragoste; iar în „Regele
coarnelor“, dramatizează legenda lui Tristan, prefăcând pe re-
gele Marke într'un sensual și gelos dement, care se chinuște
privind la aventura tânără și firească a lui Tristan și a Isoldei.
Întâlnim în aceste două piese abil construite, alături de o sensuali-
tate bolnăvicioasă, o ironie care amintește pe aceea a roman-
ticalui Tieck.

Dar Georg Kaiser care e evreu e născut pamfletar și dis-
trugător de valori burgheze. În comedia „Centaur“ — centaurul
ar fi o corcitură de brută și de om al datoriei. Căutând cu
orice preț satira care ucide, Kaiser devine în comedia sa gro-
tesc și exagerat. Chiar acțiunea dramatică e forțată și grotescă.
Un exemplu ni-l oferă însăși comedia „Centaur“, unde funcțio-
narul Strobel ca s'o poată lua în căsătorie pe juna Iudita tre-
buie să garanteze familiei că va deveni repede tată. Așa o
cere testamentar prin care Iudita devine moștenitoarea unei
averi însemnate. Și cum Strobel nu e sigur de fecunditatea sa,
el e nevoit să facă o mică probă pentru care își alege pe ser-
vitoarea Alma. Proba reușește, dar aduce după sine și nenoro-
cirea lui Strobel cu pierderea funcției și a logodnicei. Dar Kaiser
merge cu ironia și mai departe. În baletul-pantomimă „Europa“
ironizează pe esteții cari vor din orice manifestare a vieții să
facă artă. Regele Agenor are o fiică foarte capricioasă, pe prin-
țesa Europa. Ea nu poate fi cucerită decât prin dans. Printre
pețitorii cari se prezintă e și Zeus. El apare întâiu în forma
unui june elev și dansează ușor și stilizat, dar Europa îl re-
fuză. Atunci el se transformă în taur — un fel de Satyrus al
tânărului Goethe — și o cucerește prin puterea și frumusețea
de brută a fizicului său. În această comedie, în care pantomima
și dansul, efectele de lumină și decorațiunile fantastice își au ro-
lul de frunte și în care alegoria e elementul poetic predomi-
nant, Kaiser începe a fi expresionist. Simboluri vorbesc prin
Zeus și Europa, pantomima și gesturile înlocuiesc dialogurile
inutile iar limba e frântă și expresivă.

Dar drumul lui Kaiser e plin de zigzaguri. Înainte de a
ajunge la piesele sale pline de puternice alegorii expresioniste
cu eroi anonimi și tipuri catacteristice, cu o formă dramatică
care se apropie de genul revistei, Kaiser ca om de teatru care
respectă acțiunea și dă rolul de frunte subiectului plin de ac-

cidente teatrale, își ia motivele celor câteva drame ale sale din anecdote istorice, pe care le modernizează și le adaptează spiritului actualității.

Așa e *Jertfa de femei* unde o nobilă din veacul al 18-lea își lasă prostituat trupul în închisoare pentru a-și salva bărbatul și așa e „*Focul dela operă*” în care un nobil căsătorit cu o amoroasă crezând-o tot nobilă descopere adevărul abia când o salvează, arsă de răni, din incendiul dela operă. Cea mai desăvârșită dramă în acest gen sunt „*Cetățenii din Calais*”. Anecdota istorică luată din cronică și în care se spune că cetățenii trebuie să aleagă șase din ai lor ca să-i jertfească regelui Angliei, care cere capitularea cetății, a servit lui Kaiser pentru a broda cu fantezia sa dramatică o minunată dramă, în care Eustațiu de St. Pierre aduce o admirabilă jertfă de sine, smucindu-se și scăpând din dilemă pe acei ce voiau să se prezinte la moarte. Scenele cu mase de oameni sunt pline de mișcare și de un real dramatism; iar sfârșitul se ridică până la înălțimea unui simbol.

Georg Kaiser se îndreaptă încetul cu încetul spre teatrul social și de idei, spre teatrul expresionist de alegorie și grotesc. Cele patru piese ale sale din anii de războiu formează o tragedie a vieții moderne. În drama „*De dimineață până la miezul nopții*” un funcționar umil de bancă fură pentru a găsi scăparea de mizerie înviată de petreceri și desfrâu și isprăvește cu un glonte în tâmplă. În „*Coralul*”, dramă curat expresionistă, un miliardar anonim vrea să se sinucidă, dar preferă la urmă să-și impuște secretarul care-i seamănă leit și se deosebește de el numai printr'un coral ce-l poartă la ceasornic. El vrea să i ia locul spre a începe o altă viață mai liniștită și mai fericită. Lumea într'adevăr îl iea drept secretarul, îl acuză însă de omor iar justiția îl condamnă. În „*Coralul*” alegoria și simbolul se îmbracă în cea mai îndrăzneată haină de paradoxe iar tipurile sunt anonime și reprezintă clasa din care fac parte sau meseria lor. În „*Gaz*” care e continuarea „*Coralului*” fiul miliardarului e și el în căutarea unei alte vieți. Inventând un gaz, el vrea cu el să revoluționeze lumea, dar în ziua experienței uzina este aruncată în aer. În clipa aceea el își dă seama de nesiguranța invenției și împotriva voinței inginerului, împotriva lucrătorilor care vor să rămâie tot lucrători, el vrea să se întoarcă înapoi spre natură, la lucrul pământului și la viața patriarhală. În ultima piesă din acest ciclu *Iad, drum, pământ*, poetul e în căutarea noului om și a unei nouă vieți, trecând lumea încăodată în revistă.

Dar de la teatrul acesta social bogat în idei și paradoxe și mișcat de conflicte puternice și de actualitate, Kaiser se mai întoarce încă odată în trecut și dramatizează în „*Alcibiade*” tragedia lui Socrate, slăvind filosofia lui Platon, care e pentru el cel mai mare autor dramatic al vremurilor.

Aceasta e opera lui Georg Kaiser, care începe cu We-

dekind și se oprește în lumea de fantasma și foc bengal a expresioniștilor. Totuși Kaisser nu e liric ca expresioniștii, fiindcă e înainte de toate om de teatru, dar e simbolic și alegoric, e grotesc și pamfletar și uneori chiar profetic. Kaiser nu apoteozează sufletul, ci strălucește prin jocuri de idei și paradoxe. e un acrobat al spiritului. El construiește drama sigur și gradat urcând din scară în scară treptele unei acțiuni până la culminare. Și totul are atmosferă și culoare, simetrie și ritm. În forma dramatică e un mare tehnician, iar în limba sa poetică, un creator de valoare. Limba sa e plastică și puternică, e concisă și sacadată, iar fraza e scurtă și precisă, lipsindu-i deseori articolele și prepozițiunile. Kaiser e expresionist fără să reducă limba la un simplu schelet.

În „Cetățenii din Calais” răsună o frază profetică: „L'am găsit pe omul nou!” Kaiser e și în tetralogie în căutarea unei nouă forme de viață, a noului om. El a întrezărit noua formă dramatică. Găsi-va oare în celula întunecoasă a închisorii pe noul om? Așteptăm.

ION SÂN-GIORGIU

CRONICA DRAMATICĂ

MOARTEA CLEOPATREI, narațiune dramatică în 4 acte

de **M. PAȘCANU.**

Cu narațiunea dramatică a d-lui Pașcanu s'a deschis stagiunea anului acestuia, cu o solemnitatea care poate face orgolios pe toți aceia a căror planetă interioară se învâрте pe o axă prețioasă de artă. Se va ști că în al treilea deceniu al acestui secol, deceniu plin la noi de larmă politică și harță sălbatecă între oameni pentru cât mai mult neant. Teatrul Național, destul de șiret ca să știe face bani și destul de inteligent ca să-i cheltuiască pe toți, se luminează pe dinăuntru cu toate artele (numai muzica lipsește!) și în mijlocul unei străzi celebre prin

cai, automobile, dame și vitrine să pară o adevărată bijuterie de marmură.

La Teatrul Național, în 1921, e mâna d-lui Victor Eftimiu.

Dar ceremonia inaugurării anului teatral a trecut, și noi ne-am aflat, câteva seri în fața cortinei d-lui Ressu și a piesei d-lui Pașcanu.

Cortina d-lui Ressu a fost admirată și defăimată. A plăcut și a dispăcut unor oameni cu nu egal gust pentru pictură și teatru — așa că am ajuns să ne depreciam propria noastră impresie. Am admirat intuiția care a îndemnat pe pictor să încarce mai mult partea dreaptă a pânzei pe întinderea căreia se petrece nunta lui Făt-Frumos astfel ca tânăra pereche să apară în stânga și mai suavă — și am fi dorit ca *Stata-Palmă-Barbă-Cot* să ajungă numai până la înălțimea genunchiului (e doar de-o schloapă) și nu până la brâu. Mai rămâne ca pânza d-lui Ressu să se ridice peste operele unui foarte mare poet dramatic, ca să câștige singurul prestigiu real al unei cortine.

Narațiunea dramatică a d-lui Pașcanu a avut o presă foarte rea: și pe nedrept. De oarece nu socotim arta dramată că un extraordinar mister, ci o mlădiță literară; cu toate strâmbăturile dificile ale unor „specialiști”, trebuie să recunoaștem că în „*Moartea Cleopatrei*” autorul a vorbit o limbă românească plină de savoare, lipsită de contribuțiile civilizate ale vânzătorilor de parfumerie încurajată de unii critici dramatici¹⁾, și a știut să nu cadă nici în filologie: o bună și cuvințioasă limbă românească, a cărei ținerere de minte e o bucurie literară. Povestea Cleopatrei e pusă în scenă nu cu dibăcie de regizor, ci cu simplitate, și dacă totul n'are o organizație dramatică mai specială — și lucru se poate învăța foarte lesne dela Racine, dacă nu chiar dela părintele său Tacit — apoi d. Pașcanu are o calitate extraordinară pentru un începător: și-a turnat romantismul și poem-tele între două acțiuni ba uneori în vederea unei acțiuni. Toată povestea merge — nu se poate nega acest lucru.

Celace să bagă de seamă după spectacol este că pleci acasă gol de orice idol, de orice emoțiune — dacă nu cu un oarecare zâmbet de inteligență. Autorul n'a isbutit să te înșele sufletește — *Moartea Cleopatrei* a fost o moarte în vitrină sau într'un pannoticum: n'a murit în sufletul spectatorului. Și aceasta provine din lipsa unei concepțiuni unitare de care suferă personajul principal, deși autorul a găsit câteva bune trăsături de caracterizare a unor momente. Nu știm în tot timpul spectacolului dacă eroina este o femeie sîreată, o femeie perversă, o seducătoare, o orgolioasă sau toate acestea la un loc, luminându-se de o singură lumină de sus, ori numai o femeie nenorocită, ursită prin frumusețe să aducă în Alexandria pe șanii prea frumoși câțiva Cezari beți de orient. Citirea scrisorilor care e de o frumoasă istețime dramatică, perde astfel o bună parte din valoare întrucât nu putem

¹⁾ D. Emil Fagure, președintele Asociației Criticilor dramatici, scrie că în „*Moartea Cleopatrei*” autorul a devinat nu știu ce...

ghici dacă regina suferă de absența fiului, sau urmărește numai cucerirea noului Cezar.

De altfel, sufletește, al dollea Cezar nu se deosebete prin nimic de primul și ne pare rău că femelle care iubeau pe Cleopatra n'au fost mai bine accentuate: se putea crea astfel o atmosferă proprie — pe care costumele n'o pot înlocui. Vipera Cleopatrei e absentă — și e păcat. Prin întrebuintarea viperei ar fi câștigat numai autorul, întrucât Cleopatra pierduse totul în istorie și pe scenă.

Pe oale lăturălnică aflăm că d. Pașcanu s'a ferit să cunoască operele literare în care trăește regina Egiptului, otrăvitoare. Desigur, d'n teamă de pasișă. E o teamă de scriitor nou. Trebuța, d'n potrivă, să citească totul — chiar pe Shakespeare — pentru că nu mai e îngăduit să sorim de două ori, fără desăvârșire, aceleași lucruri, și e poate vremea ca autorii români să gândească și ei, stând cu picioarele pe oarecari culmi.

„Moartea Cleopatrei” s'a bucurat de o montare extraordinară de bogată, iar Ana-Luca ne-a dovedit că e peste paterile aotriței să facă celiace autorul a desfăcut.

F. ADERCA.

INSEMNAȚI LITERARE

C. Stere, în literatură.—D-l C. Stere-Șercăleanu își strânge în volum articolele scrise odinioară. Volumul acesta aduce un aer plebeu în critica noastră. Din senin gălăgie multă ori de câteori i se pare că nu o poate răsbi altfel. Din senin ceartă cu critica. E și acesta un arivism feroce, arivismul ziaristului, caracteristic prin suficiența cu care în jurul subiectului, dar mai ales în afară de el, e gata oricând să brodeze banalități onorabile.

Parafrazarea și vulgarizarea, iată sistemul critic al d-lui C. Stere-Șercăleanu.

Coșbuc, Goga, apoi din literatura universală Tolstoi, Ibsen, Wilde sunt pretexte pentru o frazeologie bombastică. Nimic din

ceia ce ar putea interesa opera în sine. Totul însă numai prilej pentru expunerea unor opinii înfățișate ca personale.

Aflăm la fiecare pagină că d-l Stere e pentru artă cu tendința, că nu poate suferi pe critici noștrii și că detestă pe toți puriștii estetici.

Între d-sa și boerul Goleasca, cel cu călătoriile în apus, despre care d-l Stere a și scris un articol, unul din cele mai lungi ai volumului, facem ușor o apropiere — comparația e de altfel sugerată de acel articol: Omul încult în ale picturii va vorbi ocazuri întregi de anecdota tabloului, va spune ce-i place și ce nu din ea, cum l'a impresionat. În schimb nu va ști nici numele pictorului.

Boerul Golescu în primul pătrar al secolului trecut ar fi scris critică tot cam ca d-l Stere în 1921.

M. I.

O nouă bibliotecă de popularizare. Noua casă de editură „Ancora” începând la 1 Octombrie publicarea *Bibliotecii universale*, reproducem cuvântul ei introductiv:

Un cuvânt înainte. — Apariția regulată a unei biblioteci de popularizare în împrejurările de astăzi ne pare nu numai binevenită dar chiar salutară și imperioasă. Criza cărții e una din consecințele războiului, a cărui influență insensibilă încă va atârna greu asupra formației culturale a epocii noastre. Cartea, în formatul obicinuit, devine tot mai inaccesibilă maselor; condițiile tehnice se înăpesc din ce în ce; prețurile se urcă. În această creștere continuă, cartea nu poate fi privită ca un element de prima necesitate; țara noastră nu e încă destul de culturală pentru a trece hrana spirituală printre bucurările indispensabile.

Pentru a lupta împotriva acestei crize, o bibliotecă de popularizare este arma cea mai nimerită. Neputând impune maselor urcări continue la care sunt supuse cărțile, nu avem altă cale decât să scorbim cărțile spre masele cititorilor, prin edițiuni populare și relativ ieftine. Încercarea noastră poartă deci întâpărirea îngrijorării pe care ne o produce apropiatul deficit al culturii române. Pentru a-l împlinedea, am crezut nimerit să publicăm această bibliotecă de popularizare, care atât prin periclitarea cât și prin selecțiunea sa va deveni, sperăm, cât de curând, un important factor cultural. Vom da deci edițiuni îngrijite și selectate din clasicii și scriitorii noștri însemnați precum și traduceri din monumentele literare străine. O vom face intensiv pentru a ne prezenta repede cu o cât mai bogată colecțiune de opere alese, în care vedem singurul mijloc de a combate criza cărții și primejdia deficitului cultural tocmai la începuturile României Mari.

E. Lovinescu.

Filozofia revoluției. — D-l C. Rădulescu-Motru scria pe vremuri *Psihologia revoluționarului*: Se accentua încă de pe atunci asupra acestui important fenomen de ordin sociologic, care e revoluția, cum și asupra nevoii de a nu-l mai socoti ca un simplu capitol de *psihologie colectivă*.

Literatura noastră filozofică s'a îmbogățit în ultimul timp cu două studii originale asupra revoluției, unul publicat în numărul pe Iulie din 1920 al *Vieții Românești* de D-l Mihai D. Ralea, altul în fascicula pe Ianuarie 1921 a Arhivei pentru științe și reforma socială de D-l P. Andrei.

Problema pusă de C. Rădulescu Motru încă de acum aproape 15 ani e reluată, completată și discutată în lumina noilor evenimente bogate în învățături utile.

Revoluționarul e ca psihologie individuală un om nemulțumit, în același timp un vizionar al unor înțocmiri mai bune, oricum un idealist până la fanatism. D-l C. Rădulescu-Motru schițase drumul. Cele două ultime studii insistă în deosebi asupra laturii sociale a psihologiei revoluționare. Nemulțumirile subiective, origină a ori cărei revoluții, se propagă unui corp, unei minorități în tot cazul. Aceasta se ridică prin luptă până la stăpânirea puterii care aparține altora și care trebuie cucerită pentru ca revoluția să nu apară ca o crimă contra societății. *O revoluție este o crimă reușită.* Să reușească, să transfere puterea de la deținători, la revendicatorii dreptății sociale, este unul din principalele ei scopuri. O revoluție nu se poate face fără un ideal, acesta cât mai larg, cât mai accesibil multimilor fascinate de el, cât mai impresionabil în același timp prin deslănțuirea energilor morale în urmărirea și atingerea lui. O revoluție are un caracter social. Ea produce o schimbare bruscă, schimbare pe care evoluția cu caracterele ei de încetineală și transformăe succesivă, nu o poate produce. Revoluția nu trebuie confundată — bun înțeles cea socială — cu revoluția politică, nici cu revola. Prima e o deplasare de autoritate de la o clasă la alta, fără să presupună o schimbare.

fundamentală în structura societății, secunda e o revoluție avortată.

Factorul idealist trebuie să conducă revoluția. Pe cale morală ea poate produce schimbările durabile. Violența nu va fi un caracter indispensabil al marilor revoluții. Cele politice o presupun mai degrabă decât cele social-economice. Revoluțiile culturale se apropie prin respectarea drumului schițat de înaintași, mai mult de evoluții. Nici revoluțiile nu apar din senin, atâtea cauze le explică. Sistemele sociologice insistă când asupra uneia, când asupra alteia. De pildă marxismul accentuează rolul factorilor economici. Ori de ce natură ar fi revoluția, ea nu se poate concepe fără un corp care să o precepe, fără un ideal care să o răspândească, fără o deplasare de autoritate care să o facă rodnică. Procedeele ei diferă: de aci pacinica înlocuire a stărilor anterioare prin cele noi în unele revoluții; tot de aci catastrofa înfățișare a altora.

G. Sorel explicând revoluția recurge la o idee nouă: *mitul*, acea stare psihică și colectivă de împingere la maximum a forțelor și eroismului maselor, bazate pe convingerea că opera ce se înfăptuește este grandioasă și vrednică de sacrificiul vieții individului. Greva generală ar fi marele mit al revendicărilor socialiste.

S.

În jurul operei lui Durkeim.—

E. Durkeim, articolul D-lui Mihail D. Ralea publicat în No 7 al revistei *Viața Românească* prezintă limpede concepția și metoda sociologului. Formu a care rezumă și pe una și pe alta ar fi *autoritarismul faptelor sociale privite în ce au mai obiectiv*. Durkeim opunând punctului de vedere individualist, constrângerea socială nu operează o autonomie ireductibilă a acestor doi factori. Puși față în față numai pentru a evidenția obiectul sociologiei atâta timp confundată cu o psihologie colectivă, acești doi factori vor coopera într'un chip organic în marea diviziune a muncii sociale.

Caracterul de constrângere al fenomenelor sociale se întâlnește

în deosebi în religie. De aci pasiunea lui Durkeim pentru studiile formelor elementare ale vieții religioase. Societatea impune credințele ei, formele ei economice de viață, dreptul ei, logica ei. Individul le suferă și cooperează pentru perpetuarea lor în schimbul siguranței ce ele i-o dau. Faptele sociale trebuiesc privite în ce au ele mai obiectiv, mai exterior individului. Durkeim și-a îndreptat multă vreme atenția spre știința dreptului ca una care cristalizează anumite forme de viață socială. Totuși în fața religiei, dreptul apare mult mai puțin investit cu aceea forță de constrângere din afară înăuntru, pe care în mod indiscutabil o înfățișează formele religioase primitive. Plasând pe E. Durkeim în marea mișcare a ideilor sec. XX, el apare legat de hegelianism, separându-se în același timp de Kantianism, dar și de materialismul explicărilor economice de mai târziu. Curentul social, autoritar și obiectiv e de natură ideală. E o contagiune a inteligenței or, mai degrabă decât o tiranie a subsraturilor economice de la baza vieții sociale.

E. Durkeim în dorința de a curăți terenul, a trebuit, ca o armă de luptă, să adopte și tăgada unor realități; o dată recunoscute, ele i-ar fi îngreunat drumul.

Printre acestea este și factorul individual care, redus la justa lui valoare și interpretat nu în sensul unei psihologii colective ca până la Durkeim ci în cel strict sociologic, se prezintă și el ca una din acele forme autoritare obiective cari lucrând tot din afară înăuntru, expl că multe manifestări noi în societate, în timp ce fortifică și perpetuează pe cele existente.

E Durkeim rămâne din cauza acestei nesocotiri a factorului — individ în evoluția vieții sociale necomplect. Sistemul lui capăta însă o amploare nebănuită imediat ce prin el desăvârșim punctul de vedere izolat și el al celuilalt mare gânditor francez: G. Tarde, față de care Durkeim este în același timp un antidot și un corectiv.

Un an dela moartea lui A. D. Xenopol. — *Ideea Europeană*, printr'un articol în memoria A. D.

Xenopol semna de D-I D. Gusti, iar acum în urmă *Archiva pentru știința și reforma socială* au sărbătorit la timp amintirea istoricului Xenopol, cu prilejul împlinirii unui an dela moartea lui.

Sunt fapte pioase ce nu trebuie să scape. Străduința d. lui D. Gusti aduce însă și lucruri noi, pe lângă cele în deobște cunoscute despre Xenopol. Așa este fragmentul din *Istoria ideilor mele*, autobiografie postumă apărută în Arhiva.

Sunt în el notări fidele și de o simplitate caracteristică asupra evoluției carierei de istoric a lui Xenopol. Înainte de formularea *Teoriei istoriei*, operă de sinteză metodologică apărută în franțuzește și românește, Xenopol lucra din instinct, din bun simț în felul în care mai târziu continuă să lucreze din raționament.

Pentru el istoria are un domeniu a parte: faptele de succesiune de caracter individual, grupate în serii, explicabile și ele prin *infernitate*, adică tot prin fapte de acelaș caracter, anterior petrecute. Istoria nu cunoaște legi nici deductive, nici inductive, deoarece nici nu pornește dela date generale și nesdruncinabile, nici nu poate tinde să ajungă la ele. În acelaș fragment, după ce Xenopol își arată încrederea că sistemul său se verifică desăvârșit prin faptele istoriei noastre cari, la rândul lor și ele se explică prin el, face mărturisiri, confidențe aproape asuora unor dedesubturi de conștiință, am putea zice, ale carierei sale. Naționalist convins, s'a lăsat călăuzit de acest sentiment. Conștient de vicirile sentimentalismului în istorie, a trecut cu dibăcie și experiență prin împasurile mai grele. Figurile istoriei naționale nu trebuiau nici exaltate din prea mult naționalism nici scoborate. Aci ex. problema menținerii adevărului istoric reconcilat cu o atitudine proprie în fața istoriei neamului.

Xenopol vorbește în fine de atenția dată evoluției clasei țărănești în istoria noastră. Își dă seamă de aportul prețios pe care cel dintâi îl aduce istoriei economice și culturale care precumpănește simțitor în opera sa datele și faptele po-

litice, de obicei singurul material al istoricilor.

O sută de ani dela manifestul *romantismului* se va sărbătorii în Franța de către Institut cu toată cinstea cuvenită. După atâta vreme de rațiune și spirit practic romantismul a venit ca o rouă binefăcătoare peste suflet-le însetate de ideal și de frumusețe. Timpurile noastre cuprind germeași aceleiași uscăciuni morale pentru ca măcar a o suta aniversare a romantismului să aducă adierile parfumate ale lucrurilor vechi și odihnitore de suflet odată cu îndemnul spre alte îndrumări decât cele ale prozaicei vieți zilnice.

Ar fi tocmai în aceasta marea semnificație a centenarului romantismului.

Literatura noastră formată în bună parte sub influența lui nu poate trece cu vederea un asemenea eveniment. Odată cu aceste amintiri pioase ne reapare și figura unui harnic cercetător în această direcție. N. I. Apostolescu, profesorul dela Pitești, dela a cărui moarte se vor împlini în toamna aceasta 3 ani.

Cartea sa: *L'influence des romantiques français sur la poésie romaine* capătă datorită acestor împrejurări importanța actualității. Desgropată din uitarea nemeritată ea va servi ca un îndreptar celor cari măcar la zilele mari vor să și dea seama de lucrurile ce nu se pot ignora.

Puțini vor fi mai știind azi de existența acestei cărți care aduce autorului ei cinstea unei numiri la o catedră universitară, numire solicitată tocmai în clipa când el agoniza. S'arșitul lui N. I. Apostolescu nu a putut fi mângaiat nici de această veste, pe care atâta a așteptat o în vremea când s'ar fi putut bucura de primirea ei.

Mercure de France, 15 August — *Leon Bloy* e titlul primului articol. Se cuprinde în el analiza personalității uriașe a scriitorului și o încercare de a-l caracteriza opera. Predomină în acest studiu interesul pentru om. Fire alcătuită din contraste, Leon Bloy a cunoscut

toate tranzițiile sufletești. Violența se învecinește cu brândeșea, orgoliul se naște subit din umilință, modestia lui se hrănește dintr-o puternică și permanentă conștiință a valorii personale. Leon Bloy urăște burghezismul.

În vremile noastre e singurul scriitor catolic, fervent apărător al credinței pe care a reabilitat-o grație unui deosebit de puternic talent oratoric în toate scrierile sale. Acestea au toate titluri pamfletare: *Balnaires et Porchers* e unul din cele mai semnificative. Păzitorul fiarelor, porcarul, alungă din urmă turmele de vite înspăimântate când de biciul, când de ghioaga cu care sunt duse din urmă.

Temperament combativ, impresionabil până la înșuștije Leon Bloy a comis și greșeli mari, cruzimi chiar, de care s'gur că cel dintâi s'a călit el. Huysmans, P. Bourget, Zola sunt marile lui antipatii. În același rând punem pe Maurice Barrès (*L'accusé* și *L'exégèse des lieux communs*).

Leon Bloy venera pe Balzac, iubia pe Verlaine și pe Barbey D'Aureville (*Un breilan d'excommuniés*).

Revue des deux mondes, 15 August. — *L'état actuel des esprits aux Etats-Unis* se numește conferința d-rului N. M. Butler, președinte al Universității Colombia, venit la Paris în numele Academiei de litere și arte din New-York pentru a invita Academia franceză la serbările fricentenarului lui Molière și în numele fundațiunii Carnegie pentru a pune prima piatră a bibliotecii municipale din Reims.

Se insistă asupra democrației americane, lucrul cel mai vrednic de interes pentru Europa. America însăși se resimte de toate frământările Europei. Datorită imigrațiilor ce se pot grupa din punct de vedere al locului de unde pornesc în jurul Anversului și Buda-Pesta, Statele-Unite înfățișează astăzi în mie toate luptele politice și chiar de idei care în Europa se dau în stil mare. Noi concetățeni care strică omogenitatea tradițională a Statelor-Unite, care odinoră nu cunoștea pe lângă elementul de bază englez decât ici-colo elemente franco-spaniole, se

grupează într-o tabără sau alta, după cum li îndeamnă afinitățile lor de rasă.

Totuș spiritul democrațiilor americane a rămas intact. El diferă de al democrațiilor europene prin o foarte puternică conștiință publică. Guvernământul este pentru ele un servitor al nevoilor cetățenești nu un asupritor al lor. Între Executiv și legislativ, cele două puteri constituționale există o reală controlare. Inceteneala ce spiritul american opune în înarea unei hotărâri definitive provine din seriozitatea cu care ia fiecare act de viață constituțională. Alegeriile sunt momente de reculegere cetățenească. Ele au toată importanța.

Programele partidelor cari solicită voturile cetățenilor sunt discutate în amănunț înaintea de a fi adoptate sau respinse, iar votul nu e decât expresiunea unei deliberări mature.

Datorită aceluiaș spirit cetățenesc deplin format, America se pronunță greu ori de câteori e vorba de evenimente cari privesc comerțul mondial al statelor. A fost însă deajuns ca războiul cel mare să dovedească lumii că e vorba de un principiu de dreptăți ginților, de libertatea sau robia statelor, pentru ca America să intervie în sprijinul libertății. Conferențiarul vorbind cu suficiența omului pătruns de superioritatea rasei sale, menajând între toate susceptibilitățile poporului amic le mijlocul cărnii sa află, închee arătând că din cele 3 idei preconizate de revoluția franceză, Statele Unite au dezvoltat numai una: libertatea. Egalitatea nu e înțeleasă acolo decât ca o deplină putere de a fi la fel privit în fața legii iar nu ca un principiu nivelator.

Fraternitatea e singura forță de ordin moral care unind popoarele le chiamă în mod egal la viața de cultură.

Partidele politice americane nu pot fi asemuite cu cele europene. Nu există un conservatism american după modelul celui european.

Acolo unde slăbește acesta, la maximum deci de concesii, începe cei mai conservator partid în Statele-Unite. Toate partidele dă a-

cest punct de vedere sunt mai mult sau mai puțin radical liberale.

Europa opune însă conservatorismului liberalismul și adeseori se sperie de radicalism.

Această temere nu o cunoaște o țară cu o conștiință cetățenească atât de puternică.

Mythomanie. — Analizând evenimentele mai importante din viața lui Balzac și servindu-se de amănuntele intime găsite și culese de Spoelberch de Lovenjoul, Paul Bourget susține că Balzac a fost un mythoman. Dând o aparență de adevăr faptelor neverosimile, marile scriitor realist, întocmai ca și un poet romantic oarecare, își croise o lume a lui — de himere și de vis. — Faguet avea dreptate când spunea că Grandet și Goriot sunt figuri pur romantice. Ce are a face eticheta naturalistă sau realistă când conținutul e romantic? Imaginația lui Balzac n'a influențat numai asupra creațiilor lui, n'a influențat numai asupra scriitorului; ci, totodată și asupra omului.

Clubul Hașigomanilor n'a putut să-l convingă să ia parte la ședințele, care au avut loc un timp la Hotel Pimodan; Balzac nu avea nevoie de asemenea excitații; imaginația, fără concursul altui factor, îl ajungea ca să creeze lumea sa de himere. Legenda balzaciană, creată de cititorii biografiilor, are o parte de adevăr. Bastonul lui Balzac, cafeaua, dorința îmbogățirii, sunt trape adevărate, care au fost cercetate de neobositul balzacian, Spoelberch de Lovenjoul.

Dar ceea ce-l face pe Bourget să afirme că Balzac a fost un mythoman este căsătoria sa. Anecdota este îndeajuns de cunoscută: scrisoarea trimisă lui Balzac de o necunoscută și apoi corespondența lor

și dragostea platonică, urmată de căsătorie.

Cercetătorul literar e un om lipsit de pudoare. Întocmai ca și entomologul care aleargă pe câmp după fluturi și după tot soiul de insecte, iar apoi le omoară numai de dragul colecțiunii sale, cercetătorul literar desgroapă amănunte din viața intimă a scriitorului, pentru plăcerea de a găsi și de a da la iveală ceva nou. S'a găsit corespondența lui Balzac cu „*L'Étrangère*”. S'a găsit scrisori duioase din partea lui Balzac și altele calculate din partea Polonezei. — Paul Bourget se întreabă dacă nu cam va Balzac cu imaginația lui, n'a văzut altfel după cum era într'adevăr, această dragoste...

Viața lui Balzac e un șir de anomalii. Să fie și căsătoria sa o irealitate din punctul de vedere al sămburelui ei — dragostea? —

În orice caz, mythomania e de fapt o slăbiciune a poezilor, a oamenilor de imaginație. Oamenii de știință propriu-zisă, având o imaginație specială, nu sunt mythomani.

Mythomania nu e o atrofiere a cului E o denaturare a impresiunilor, un fel de travestire a senzației. Mythomanul e un minciinos; dar se minte pe el însuși!

Prăpastia care există între personalitatea poetului și între personalitatea omului, contruibue și ea poate, la întărirea germinului mythomaniei. Când „*la Vénus notre*” îi striga lui Baudelaire: „sacré bouffeur de nuages!” asta nu era oare o deșteptare crudă, o chemare reală la viață a sufletului care vise?

Macedonsky era și el un mythoman. Se vede aceasta din viața lui privată. Chestia cu diamantele de sticlă pe care le împărția ca un nabab prietenilor, nu e oare o dovadă a mythomaniei lui? A. B.

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente: pentru un an Lei 100.—

" " 1/2 " " 60.—

Abonamente se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face abonamente prin corespondență,
trimitându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.

IN EDITURA

„ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU

sunt sub presă următoarele cărți ale colaboratorilor noștri:

I. Petrovici **Simțiri rostite**

Hortensia P.-Bengescu **Femeia în fața oglinzii**

E. Lovinescu **Critice, Vol. VI**

Maiorul Gh. Brăescu **Cum sunt ei** (schițe
umoristice).

BANCA MARMOROSCH, BLANK & Co.

SOCIETATE ANONIMĂ

CAPITAL SOCIAL : LEI 125.000.000, DEPLIN VĂRSAT

REZERVE : LEI 161 600.000

□ □ □

SEDIUL ÎN BUCUREȘTI

□ □ □

Sucursale și Agenții :

**În străinătate : Paris, Place Vendôme, 20
Constantinopol, — Galata, Agopian Han
„ Agenție în Stambul.
New-York, — Broadway 31 — 33**

**În țară : București, — Calea Victoriei, 42
Calea Griviței, Piața Sf. Anton și
Calea Moșilor (Gura Oborului)**

**Arad, Brăila, Brașov, Cernăuți, Cluj, Con-
stanța, Galați, Ismail, Oradea-Mare,
Târgul-Mureșului.**

□ □ □

Operațiuni de bancă :

**Conturi curente, Imprumuturi, Lombarde, Sconturi,
Schimb, Scrisori de Credit, Cecuri, Avansuri comer-
cianților și Industriașilor, Emisuni, Safe.**

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CU CAPITAL DE 50.000.000 L.

◆ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ◆

SUCURSALE :

la Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
 Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
 Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
 ————— Turnu-Severin, Botoșani. —————

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

ATELIER DE CROITORIE PENTRU DAME

◆◆◆ Prețuri mai efitne ca oriunde ◆◆◆

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VIZITAȚI**NOILE MAGAZINE****La PALATUL NOUȚĂȚILOR**

STRADA PARIS, No. 10

MĂȚĂSURI .:. LENA-**JURI .:. PLUFETURI****ARTICOLE de MARIAJ****: GALANTERIE :****FURNITURI de MODE****INCĂLȚĂMINTE, etc.****Prețurile excepționale****: Gustați delicioasele :**

produse ale

BONBONERIEI : :**: : RENAISSANCE**

cari se găsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45